

COVID-19 Salgını Sürecinde Türkiye’de Değişen Toplumsal Etkileşimler Üzerine Bir Araştırma

A Research in the Process of COVID-19 on the Changing Social Interactions in Turkey

Mustafa İnce¹

Mesut Yılmaz^{2*}

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Karabük University, Turkey
mustafaince@karabuk.edu.tr
ORCID ID 0000-0001-8058-1076

²Arş. Gör., Karabük Üniversitesi, Türkiye
Res. Assist., Karabük University, Turkey
mesutyilmaz@karabuk.edu.tr
ORCID ID 0000-0003-0053-5147

Makale geliş tarihi / First received : 15.03.2021

Makale kabul tarihi / Accepted : 21.05.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Araştırmacıların katkı oranları eşittir.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Makalemizde etik kurulu izni Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 21/07/2020 tarih ve 2020/09-6,7 sayısı ile onay alınmıştır.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 20%

Atıf bilgisi / Citation:

İnce, M. & Yılmaz, M. (2021). COVID-19 salgını sürecinde Türkiye’de değişen toplumsal etkileşimler üzerine bir araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 160-186.

ÖZ

COVID-19 salgını tüm dünyayı etkisi altına alarak günümüz post-modern toplumunun süregelen yaşamını büyük ölçüde etkilemiştir. Salgın sürecinde bireylerin evlere kapandığı zorlu dönemde toplumsal etkileşimlerde bir değişiklik olması kaçınılmaz olmuştur. Gündelik hayatı doğrudan etkileyen bu süreç; bireylerin üretim ve tüketim alışkanlıklarında, sosyal yaşamlarında, ekonomide, eğitimde, ticarete ve uluslararası ilişkilerde yeni bir dünya düzeni başlatmıştır. Kısacası insan faaliyetinin olduğu her alanı doğrudan etkileyen bu salgından en fazla etkilenen toplumsal etkileşim olmuştur. Bu çalışmada salgın sürecinde Türkiye’deki toplumsal etkileşimlerin ne ölçüde değişikliğe uğradığını tespit edebilmek amacı ile betimsel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modeli ile farklı yaş ve eğitim düzeylerinde 610 kişiyi kapsayan bir anket uygulanmıştır. Katılımcılar salgından korunmak için zorunlu sosyal izolasyona, fiziksel mesafe kurallarına, evde kalmaya ve genel olarak yasaklara uyduklarını belirtmişlerdir. Akrabalarıyla, arkadaşlarıyla ve çevrelerindeki insanlar ile yüz yüze etkileşime geçmekten kaçındıklarını ifade eden katılımcıların, salgından korunmak adına toplumsal etkileşimlerinde yeni bir döneme girdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler

Covid-19, Salgın, Toplum, Etkileşim, Sosyal Hayat

ABSTRACT

The COVID-19 epidemic has affected the whole world and greatly affected the ongoing life of today's post-modern society. It was inevitable that there would be a change in social interactions in this difficult period when individuals were confined to their homes during the epidemic process. This process that directly affects daily life; It initiated a new world order in the production and consumption habits of individuals, social life, economy, education, trade and international relations. In short, the social interaction most affected by this epidemic, which directly affects every area where human activity is located. In this study, in order to determine to what extent social interactions in Turkey have changed during the epidemic process, a cross-sectional scanning model and a questionnaire covering 610 people at different ages and education levels were applied. Participants stated that they obey compulsory social isolation, physical distance rules, staying at home and generally prohibitions in order to be protected from the epidemic. It was determined that the participants who stated that they avoided interacting face-to-face with their relatives, friends and people around them entered a new era in their social interactions in order to be protected from the epidemic.

Keywords

Covid-19, Epidemic, Society, Interaction, Social Life

GİRİŞ

Çin’in Hubei eyaletinde yer alan Wuhan kentinde başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından 30 Ocak 2020 tarihinde uluslararası kamu sağlığı acil durumu, 11 Mart 2020 tarihinde ise pandemi (evrensel salgın hastalık) olarak ilan edilen COVID-19, sosyal yaşamın her alanını olumsuz etkilemiştir (Üstün ve Özçiftçi, 2020, s. 142).

COVID-19 sürecinde salgının sosyal ve ekonomik hayata olan olumsuz etkileri üzerine birçok araştırma yapılmıştır (Soylu, 2020; Adıgüzel, 2020; Bahar ve Çelik İlal, 2020; Karataş, 2020; Balcı ve Çetin, 2020). Olumsuz sosyo-ekonomik etkilerin artmasında bireyler arasında değişen etkileşimlerin ve psikososyal durumların neden olduğu durumlar da bulunmaktadır. Küresel ölçekteki salgınların beş önemli psikososyal duruma sebep olduğu belirtilmektedir. İlk olarak salgının bulaşma ve ölüm riskinden dolayı insanların panik bir halde alışverişe yönelerek, gıda ve temizlik malzemesi stoklamasıdır. İkincisi, virüsün çıktığı topluma yönelik ırkçı tutum ve dışlama davranışlarının sergilenmesidir. Üçüncüsü, sağlık kaygısı ve hastalığın bulaşmasından şüphelenilmesi sebebiyle gereksiz olarak sağlık kuruluşlarının meşgul edilmesidir. Dördüncüsü salgının bulaşmaması için alınan tedbirlere; zorunlu izolasyon, evde kalma, fiziksel mesafeyi koruma ve yasaklara uyulmamasıdır. Beşincisi ise salgın ile ilgili asılsız iddiaların, komplo teorilerinin toplum içinde hızlı bir şekilde yayılmasıdır (Taylor, 2019).

Aslan (2020a) çalışmasında: “Salgının fizyoloji ve duygu durumunu doğrudan etkileyen, bilinmeyen yönleri oldukça fazladır. Salgınları oluşturan etkenler karakterleri gereği fizyolojik işleyişi ve psikolojiyi kendileri bozmakta veya sekonder enfeksiyonlarla ve komplikasyonlarla onları dengesizleştirmektedir. Bu sebeple salgın koşullarının duygu durumunu etkilemesi doğal kabul edilmektedir. Bireyin inancı, beslenme alışkanlığı, hayat tarzı ile iletişimi ve ilişkileri bu süreçte önemli ve belirleyicidir” açıklamalarına yer vermiştir. Salgının, bireyler üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri kişiden kişiye göre değişmekle birlikte her durumda bireye doğrudan bir etkisi olmaktadır. Bu tür etkiler ise bireyler arasındaki ilişkileri ve toplumsal etkileşimleri değişime uğratmaktadır.

Aslan’a (2020a) göre: “Salgınların travmatik etkiler oluşturduğu, kaygı ve stres düzeyini de yükselttiği bilinmektedir.” Salgının bireyler üzerindeki olumsuz etkileri ile birlikte sosyal izolasyon uygulamaları, fiziksel mesafe kuralları gibi hayata dahil olan yeni kavramlar ve uygulamalar, salgından dolayı stresli ve kaygılı olan bireylerin, salgın sürecindeki etkileşimlerini değişikliğe uğratmaktadır. Başka bir çalışmada ise: “Pandemi sürecinde karantina uygulaması nedeniyle sosyolojik olarak aile içi (dolayısıyla grup içi) etkileşimlerin arttığı buna rağmen diğer toplumsal ilişkilerin kısıtlanarak gruplar arası etkileşimin azaldığı bir sürece tanıklık edilmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır” (Kayaarslan, 2020).

COVID-19 virüsü damlacık saçılması ve temas ile bulaştığından yayılma hızı da yüksektir (Aslan, 2020b, s. 39). Bu sebeple devlet yetkilileri sosyal izolasyon kurallarını uygulamaya koyarak bireylerin yaşamlarını evlerinden sürdürmelerine yönelik çalışmalar başlatmıştır.

Fiziksel mesafe ve toplumsal yaşamda bireylerin birbirinden uzak tutulmaya yönelik yapılan uygulamalarda Türkiye’de virüse karşı korunma yöntemleri 14 madde ile belirtilmiştir. Bunlar:

- “Ellerinizi sık sık su ve sabunla en az 20 saniye boyunca oarak yıkayın.
- Soğuk algınlığı belirtileri gösteren kişilerle aranızda en az 3-4 adım mesafe koyun.

- Öksürme veya hapşırma sırasında ağız ve burnu tek kullanımlık mendille kapatın.
- Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçının.
- Ellerinize gözlerinize, ağızınıza ve burnunuza dokunmayın.
- Yurtdışı seyahatlerinizi iptal edin ya da erteleyin.
- Yurtdışından dönüşte ilk 14 günü evinizde geçirin.
- Bulduğunuz ortamları sık sık havalandırın.
- Kıyafetlerinizi 60-90°C’de normal deterjanla yıkayın.
- Kapı kolları, armatürler, lavabolar gibi sık kullandığınız yüzeyleri su ve deterjanla her gün temizleyin.
- Soğuk algınlığı belirtileriniz varsa yaşlılar ve kronik hastalığı olanlarla temas etmeyin, maske takmadan dışarı çıkmayın.
- Havlu gibi kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın.
- Bol sıvı tüketin, dengeli beslenin, uyku düzeninize dikkat edin.
- Düşmeyen ateş, öksürük ve nefes darlığınız varsa, maske takarak bir sağlık kuruluşuna başvurun” (URL-5).

Koronavirüs riskine karşı T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan bu listede görüldüğü üzere bireyler arası etkileşimleri kısıtlayan maddeler yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan ankette de bazı ifadeler bu listede yer alan önlemlere yönelik geliştirilmiştir. Salgının yayılmasının önüne geçmek için alınan tedbirler, insanların birbirleri ile olan etkileşimini azaltmaya yönelik olmasından dolayı toplumsal yaşamda değişikliğe yol açması da beklenen bir sonuçtur.

Georg Simmel toplum hakkında “toplum insan ürünü bir yaratıdır, çünkü o sadece birçok birey etkileşimde bulunduğu var olur” (akt. Slattery, 2014, s. 55) yargısında bulunmaktadır. Koçak vd.’na göre (2020, s. 764): “İnsanın doğası gereği sosyal bir varlık olduğu söyleneğelmış ve toplumla birlikte yaşamak istediği varsayılmıştır.” Bu anlamda etkileşimin, toplumdan ayrı düşünülemeyecek bir kavram olduğundan söz edilebilir. Slattery’e göre (2014, s. 55): “Belirli bir kültür veya çevrede yaşayan birey gruplarının gündelik hayatları ve toplumsal etkileşimlerinden bağımsız toplum diye bir şey söz konusu değildir.”

Toplumsal etkileşimin sosyal yaşamdaki her yeni formdan etkilenmesi kaçınılmazdır. Frisby (1984): “Bilinen her toplumda bizi bir arada tutan, yani sosyalleştiren birçok farklı form vardır. Hiçbir formun olmadığı düşünüldüğünde toplum var olmayacaktır.” İnsanların etkinliklerinin meydana geldiği aile, okul vb. sosyal yapılar içerisinde veya taklit, rekabet, toplumsal hiyerarşi gibi genel davranış biçimleri temelinde belirli formlar içinde gelişir ve bu formların araştırılması da sosyolojinin konusunu oluşturmaktadır (Simmel’den akt. Slattery, 2014, s. 53).

Sosyolojinin rolü (Simmel’den akt. Turner, 1985): “Yaygın toplumsal etkileşim biçimlerini anlamak ve toplumsal hayat ve düzenin biçim ve içeriğini, tıpkı gramercilerin dilin biçim ve içeriğini açıkladıkları gibi açıklamaktır.”

Gündelik yaşamda meydana gelen her türlü değişimin, toplumsal etkileşimi de değiştireceğine hiç şüphe yoktur. Bireylerin yaşamını değiştirecek yeni formların eklenmesi

sosyolojinin önemli bir araştırma konusu olmaktadır. Bu çalışmada da toplumsal etkileşimi derinden etkileyen COVID-19 salgını bağlamında bireyler arası etkileşim, Türkiye evreninde incelenecektir.

Türkiye’de COVID-19’un sosyo-ekonomik etkileri üzerine kayda değer çalışmalar yapılmış olsa da sosyolojik çalışmaların sınırlı kaldığı düşünülmektedir ve bu alanda öne çıkan bazı çalışmalar bulunmaktadır (Afacan ve Nazlı, 2020; Karakaş, 2020; Karataş, 2020). Varışlı ve Gültekin’in (2020) çalışması ise bireyler arası etkileşimi ele alan bir çalışmadır. Bu çalışmada ise toplumsal etkileşim temel alınmış; konusu, amacı, yöntemi ve anket ifadeleri ile diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

COVID-19 SALGINI SÜRECİ VE SOSYAL İZOLASYON

İlk kez Aralık 2019’da Wuhan kentindeki canlı hayvan pazarı olan Huanan Deniz Ürünleri ve Canlı Hayvan Toptan Satış Pazarı’ndan çıktığı iddia edilen bir hastalık kısa bir süre içinde epidemik bir hal aldı. Yapılan araştırmalara göre hastalığa yakalanan bireylerin büyük çoğunluğunun yarasa, yılan, dağ faresi ve kümes hayvanları gibi canlıların satıldığı bilinen pazarı ziyaret ettikleri ve burası ile temasları olduğu ifade edilmiştir. Salgının başlangıcında 8 vakanın 7’sinin durumu ciddi iken, yalnızca biri yaşamını yitirmişti. 9 gün içinde bilim insanları; bulaşıcı patojenlerle meydana gelen “Severe Acute Respiratory Syndrome SARS-CoV; 2002, Middle East Respiratory Syndrome MERS-CoV; 2012, H5N1 Avian Influenza kuş gribi” adı ile birçok insanın ölümüne neden olan solunum yolları hastalıklarına etken olan virüsler, yeni gelişen bu durumdan farklı tutulmuş, Coronavirus, COVID-19’un yeni bir hastalık şeklinde tanımlandığını duyurmuşlardır (Üstün ve Özçiftçi, 2020, s. 143). Bu virüsün insandan insana çok kolay bulaştığı ise çok kısa süre sonra anlaşılmıştır.

Küresel ekonomi ve sağlık üzerinde büyük bir tehdit olarak görülen COVID-19 pandemisi, hemen hemen her ülkede günlük hayata yön veren pek çok kurum ve kuruluşların yanı sıra çeşitli kademelerdeki formel eğitim kurumlarının geçici olarak kapatılmasına, evden çalışma ve yarı zamanlı çalışma uygulamasının başlamasına, fiziksel mesafe ve sosyal izolasyonu koruma uygulamaları gibi düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur. Bu durum hayatın süregelen akışından farklı olarak bireylerin günlük davranışlarını etkileyerek, bazen panik ve kaygı hissetmelerine bazen de depresyon eğiliminde artışa sebep olmuştur (Di Giuseppe vd.’dan akt. Akoğlu ve Karaaslan, 2020, s. 100).

Sosyal izolasyon birey ile toplum arasında temas yoksunluğunu ifade eden bir durumdur. Salgının yayılma hızını yavaşlatma amacıyla ülkeler tarafından uygulanmıştır. Salgından en çok etkilenen ve savunmasız grup olarak görülen 65 yaş ve üstü bireylerin yanı sıra hastalığın genç bireylerde de görülmesi ve hatta gençlerin taşıyıcı olarak anılmaları gençlerin de sosyal izolasyonun içerisinde yer almasının öneminden söz edilmesine neden olmuştur (Üstün ve Özçiftçi, 2020, s. 145).

Bir başka önemli konu ise sosyal izolasyonun yalnız olan yaşlı insanları daha da yalnız hale getirme riskidir. Bu durumdan dolayı hastalık kontrol merkezlerine kıyasla, özellikle huzur evlerinde olumsuz sonuçlar meydana gelebilmektedir. Hali hazırda salgının hâlen devam ettiği şu günlerde milyonlarca kişi endişe duymanın yanında izole edilmesi gereken aile büyüklerine ve bakıma muhtaç komşular ile ilgilenme konusunda da endişe içindedir (Anderson, 2020).

Salgının etkin olmaya başlaması üzerine, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşlı yetişkinler olarak nitelendirilen hastalığa karşı savunmasız olan bireyler toplum içinde daha da dışlanmalarından, bu durumun yalnızlığı ve diğer sosyal hastalıkları nüksettirmesinden endişe edilmektedir. Daha çok yalnız yaşayan yaşlıların belli sosyalleşme eylemlerini gerçekleştirememeleri ve açık havaya çıkamamaları nedeniyle depresyona girmeleri, sosyal izolasyon içinde yer alan anne, baba ve çocuğun; aile ve yaşlı büyükler arasındaki sosyal iletişimin salgın nedeniyle düzensiz bir hal alması önemli bir sorun olarak görülmektedir (Üstün ve Özçiftçi, 2020, s. 146).

T.C. İçişleri Bakanlığı, kronik rahatsızlığı bulunan 65 yaş üstü bireylerin evlerinden ayrılmamalarına yönelik kısıtlama yayımlamış ve genelgede, kısıtlamaya tabi tutulan bireylerin ve kimsesi bulunmayanların 155, 156 ve 112 acil telefon numaraları vasıtasıyla talep, istek ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla valilik ve kaymakamlıklar tarafından ‘Vefa Koordinasyon Grubu’ oluşturulmuştur (URL-6).

Salgın sürecinde yaşlılar ve bakıma muhtaç bireylere yönelik Türkiye’nin 81 ilinde “Sosyal İzolasyon Kuruluşu” oluşturulmuş ve bu kuruluş ile birlikte, “Hastanede yatan, taburcu edilen veya acil bakım ihtiyacı bulunan yaşlı ve engellilerin bulaşıcı hastalık riskinden dolayı mevcut resmi ve özel kuruluşlara kabul edilmemesi, bunun yerine Sosyal İzolasyon kuruluşlarında misafir edilmeleri planlanmıştır” (URL-2; URL-4).

COVID-19’un tanınmasının ardından tüm dünyada, ekonomik sıkıntılar yaşanmaya başlanmış ve çoğu sektör daha önceden karşılaşmadığı sorunlar ile mücadele etmeye başlamıştır. Bununla birlikte insanların yaşamlarında, kuruluşların ise işleyiş biçimlerinde ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Bu makale için anket uygulandığı esnada, dünya genelinde COVID-19 hastalığı nedeniyle, 15,117,078 olgunun enfekte olduğu, hastalıktan mustarip olan 620,033 kişinin ise hayatını kaybettiği ifade edilmektedir (URL-9). Güncel olarak COVID-19 nedeniyle 153,582,535 olgunun enfekte olduğu, hastalıktan mustarip olan 3,218,212 kişinin hayatını kaybetmiştir (URL-10).

Salgınla tıbbi olarak mücadele eden doktor, hemşire ve diğer tüm sağlık personellerinin COVID-19 testlerinin pozitif çıkması, korunma anlamında yeterli seviyeye ulaşmış yetkin meslek üyelerinin de salgından etkilenebileceğini göstermiştir. Bu durumla birlikte fiziksel mesafe kuralları ortaya çıkmış ve ülkeler karantina uygulamaya başlamışlardır.

Fiziksel mesafe konusunda verilen tavsiyeler şu yöndedir;

- “Mümkün olduğunca evden çalışmak,
- Çok gerekli olmadıkça toplu taşıma araçlarına binmemek,
- Aile ve arkadaş buluşmalarından kaçınmak,
- Kalabalıklardan uzak durmak,
- Diğer insanlarla en az iki metre mesafede durmak” (URL-3).

Gönüllü fiziksel mesafe yeterli görülmezince diğer ülkeler de sokağa çıkma yasakları uygulamıştır;

- “İtalya’da 9 Mart’tan 18 Mayıs 2020 tarihine kadar gıda ve medikal ihtiyaçlar dışında sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır,

- İspanya’da 14 Mart’tan 1 Mayıs 2020 tarihine kadar gıda ya da ilaç alışverişi veya kritik işlerde çalışma dışında sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır,
- ABD’deki birçok eyalette zorlayıcı tedbirler alındı ve onlarca milyon Amerikalının evlerinden çıkmaları yasaklandı,
- Fransa’da 17 Mart’tan 11 Mayıs 2020 tarihine kadar sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Fransızlar ancak resmi izinle sokağa çıkabilmiş ve yasağa uyulmasını sağlamak üzere 100 bin polis görev yapmıştır,
- Almanya’da bu süreçte sosyal izolasyon kapsamında iki kişinin yan yana gelmesi yasaklanmış. Bavyera eyaletinde ise bir süre sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır,
- Belçika’da 18 Mart’tan 3 Mayıs 2020 tarihine kadar kısmi sokağa çıkma yasağı uygulanmış ve temel ihtiyaç satışı yapan yerlerin dışındaki tüm dükkânlar kapatılmıştır” (URL-3).

Karantina uygulamaları, hastalığın yayılmasının önüne geçmek ya da yayılma hızını azaltmak için yararlı olsa da toplumun her kesiminde sürdürülebilir değildir. Özellikle evden çalışma olanağı olmayan bireyler işlerini yapamadıkları için gelir sağlayamazlar. Bunun dışında çekirdek bir yapıda olmayan aile yapısının tüm fertleri evde olduğunda, hayat koşullarını ağırlaştırabilmektedir. Bu da herkes için fayda sağlayacak bir sosyal politikayı zorunlu kılmaktadır. Birçok ülke, salgından dolayı evde kalıp, işlerini yürütemez hale gelen vatandaşlarına sosyal yardımda bulunma amacıyla çeşitli projeler yürütmüşlerdir (Yavuz, 2020, s. 188).

COVID-19 ile mücadele kapsamında “Hayat Eve Sığar” uygulaması geliştirilerek salgının yayılmasının önüne geçilmesi ve hastaların izolasyonunun denetim altına alınması amaçlanmıştır.

T.C. İçişleri Bakanlığı’nın belirttiğine göre 29 Mart 2020 itibarıyla Türkiye’de sosyal izolasyon sağlanmıştır, açıklama şu şekildedir: “Türkiye’de sosyal izolasyon sağlandı. Hiçbir tedbir almaktan çekinmeyiz. Şu anda yaklaşık yüzde 95 civarında hayat eve çekildi” ifadesinden anlaşıldığı üzere Türkiye için yeni bir süreç başlamıştır (URL-11).

COVID-19 nedeniyle uygulanan ilk sokağa çıkma yasağı 17 Nisan 2020 gecesi 24.00 itibarıyla 19 Nisan 2020 24.00 saatine kadar 30 Büyükşehir ve Zonguldak genelinde uygulanmıştır. Ayrıca 10 Mart 2020’den itibaren 65 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olan bireylere sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. Bunun dışında 4 Nisan 2020 tarihinden itibaren 20 yaş altı bireylere de sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. Daha sonra belirli saatlerde her iki yaş grubuna sokağa çıkma izinleri verilmiştir.

Genel olarak Türkiye’nin tamamını kapsayan sokağa çıkma yasağı ise Ramazan Bayramı sebebiyle 23-26 Mayıs 2020 tarihlerinde uygulanmıştır. Zaruri ihtiyaçlara ve öğle saatlerine kadar market alışverişlerine izin verilmiştir. Bu yasağın haricinde tüm ülkeyi kapsayan bir sokağa çıkma yasağı uygulanmamıştır.

COVID-19 SÜRECİNDE TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL ETKİLEŞİMLER

Toplumsal etkileşim kavramının toplumsal kısmı Türk Dil Kurumu’na göre “toplumla ilgili, topluma ilişkin, içtimai, maşerî, sosyal” anlamlarına gelmektedir. Etkileşim kısmı ise “birbirini karşılıklı olarak etkileme işidir” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-8). Aynı zamanda etkileşim, TDK’nin Toplum Bilimleri Terimlerine göre, toplumsal yaşamda her şeyin kendisine bağlı

olduğu ve kendisine bağlı olan bir karşılıklı etkiler bütünlüğü içinde bulunması; neden ile sonucun ayrı değil, birbirine bağlı olması ve birbiri ile yer değiştirmesi anlamındadır (Yüceer, 2018, s. 43).

Toplumsal etkileşim kavramı bir bütün olarak ele alınacak olursa; insanların, toplumların birbirinden etkilenmesi, birbirlerine bilgi, kültür, vs. aktarması şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal etkileşim, mikro sosyolojinin inceleme alanına girmektedir. Makro sosyoloji toplu yaşamla ilgilenirken, mikro sosyolojinin ilgilendiği alan günlük yaşamdaki yüz yüze olan ilişkilerle ilişkilidir.

Olağanüstü bir olay olarak nitelenen ve tüm dünyaya sirayet eden COVID-19 salgınına karşı önlemler alınmış ve bu önlemler sonucunda toplumsal etkileşimlerin normal seyrinin dışına çıkması kaçınılmaz olmuştur.

Hayatın akışını mümkün olduğunca bozmama, yapılacak işleri aksatmama ve bireyler arası ilişkinin olağanüstü olaylardan etkilenmemesi adına her salgında önlemler alınarak salgının verebileceği zarar en aza indirilmeye çalışılmıştır. Örneğin bulaşıcı bir hastalık olan Kolera hastalığı, önlem alınmadığında kısa sürede salgına dönüşebilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ülkenin bazı bölgelerinde bu hastalığa yönelik tedbirler alınmış ve toplumsal etkileşim kısıtlanarak, ticari hayatta ciddi önlemler alınmıştır. Bir örnek vermek gerekirse, Bursa’da Kolera salgınına yönelik karantina uygulamaları başlatılmış ve şu önlemler alınmıştır:

- “Genellikle kadınlar tarafından evlerde el mançukları yardımıyla gerçekleştirilen ipekböceği işleme faaliyetlerine, geçici bir süre ile ara verilecektir,
- Boş arsalar ve bazı harap durumdaki alanlarda çöp ve süprüntü ile fabrikaların çevreye yaydığı koza döküntüleri toplatılacaktır,
- Şehrin sokakları ile bina ve hanların temizliğine önem verilecektir,
- Kasap dükkânlarının temizliği ve düzenine dikkat edilecek, etlerin sinek ve tozdan korunması için etler tel dolaplara konulacaktır” (Kumaş, 2011, s. 210-211).

Kolera salgınına yönelik alınan bu önlemler toplumsal etkileşim anlamında bireylerin ticari hayatını etkilemiş, aynı bölgede yaşayan insanlara sorumluluklar yüklediği için komşuluk ilişkilerini dolaylı yoldan etkilemiş ve alışverişe yeni bir düzen getirmiştir.

COVID-19 salgın dönemi boyunca birçok ülkenin hükümet yetkilileri, toplum sağlığını korumak amacıyla sosyal izolasyon uygulamaları kapsamında bireyleri evlerinde tutmaya çalışan sosyal izolasyon uygulamalarını hayata geçirmesiyle birlikte toplumsal etkileşimler bağlamında da bu sebeple yeni bir düzene girilmiştir. Bu yeni düzende evden çalışmaya uygun mesleği olan bireyler, işlerini evlerinden yürütmüş, eğitim-öğretim uzaktan verilmiş ve yapılan mecburi market alışverişlerinin dışında diğer alışverişler mümkün olduğunca internet vasıtasıyla yapılmıştır. Öyle ki salgın döneminde internetten yapılan alışverişte yeni rekorlar göze çarpmaktadır. Yalnızca nisan ayında 2 milyon adet kart ilk kez ödemelerde kullanılırken, salgın sürecinde toplam 5 milyon adet kart, internetten ödeme yoluyla tanışmıştır (URL-1).

Bir başka önemli konu ise hastalığın Çin kaynaklı olması nedeniyle Çinli ve genel olarak Asyalılar ile kurulan etkileşimlerde bu insanlara ırkçılık uygulanmasıdır. Bazı ülkelerde Çinlilere yönelik ırkçı eylemler gerçekleştirilmiştir (URL-12). Türkiye’de de restoranlara alınmadığını belirten Çinli Ma Yan An, restoran yetkililerine nedenini sorduğunda, müşterilerin

rahatsız olduğu cevabını almıştır (URL-13). Erciş ve Kalafat Çat’ın (2021, s. 246) Ekşi Sözlük’te salgın sürecinde Çinlilere yöneltilen nefret söylemi üzerine gerçekleştirdikleri araştırmaya göre ise bazı başlıklarda inceledikleri 53 girdinin 33’ünde ırk temelli nefret söylemi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sosyal izolasyon boyunca evlerinde kalan bireylerin diğer bireylerle olan etkileşimleri sekteye uğramıştır. Aynı apartmanda, aynı bölge içinde birbirini tanıyan insanların etkileşimleri de değişime uğramıştır. Anadolu kültüründe komşuluk önemli bir yer teşkil etmektedir. Konut yerleşimlerinde “ev alma, komşu al” gibi bir atasözü bulunmaktadır. Fakat yaşanan sosyal izolasyon sürecinde bu gibi değerler ikinci plânda kalmıştır.

Komşuluk, içtimai hayatın en önemli olgu ve işlevlerinden biridir. Komşuluk ilişkilerini tarih boyunca değiştiren veya belirleyen birçok unsur olmuştur. Toplumlar da komşuluk ilişkilerince hem nicel hem de nitel değişimler meydana gelmiştir. Sanayi devriminden sonra tekrar şekil almaya başlayan toplumsal hayatın içinde komşuluk da farklı boyutlar ve işlevler kazanmıştır. Toplumsal hayatı belirleyen değerler, komşuluğu da değiştirmiş ve şekillendirmiştir. Bunların başında; birey, şehirleşme, ekonomik gelişmişlik, eğitim, küreselleşme, medya, rekabet, insan hakları, demokrasi vs. gelmektedir. Komşuluğu belirleyen ve değiştiren bağımsız değişkenler arasında toplumların etnik ve dini mensubiyetleri de yer almaktadır (Demirarslan ve Demirarslan, 2015, s. 460-461). Bundan sonraki süreçte tıpkı sanayi devriminden sonra olduğu gibi komşuluk ilişkilerinde yeni bir döneme girilip girilmeyeceğini zaman gösterecektir, çünkü salgın hâlen devam etmektedir.

Tıpkı komşuluk ilişkilerinde olduğu gibi bir diğer önemli bireyler arası etkileşim örneği selamlamalar ve sarılmalardır. Koronavirüs’ten korunma yollarında da yukarıda değinildiği gibi “tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçın” ifadesi bireyleri birbirlerinden uzaklaştırmaya yönelik bir koruma yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Yeni tip bir selamlama olarak “temassız selamlaşma” adı altında ülkemizde “gönül selamı”nın sağ elin sol göğsün üzerine doğru götürülüp verilen bir selamlama) ortaya çıktığı görülmektedir. Diğer yandan uluslararası değişen selamlamalarda çeşitli dünya liderlerinden farklı ve yeni selamlaşma şekilleri görülmüştür. Hintlilerin “nameste”si, “dirsek selamı”, “ayakla selamlaşma” ve “el sallama” (URL-7) gibi selamlamalar COVID-19 sürecinde uygulanan temassız etkileşim şekillerindedir.

Selamlamalar ve vedalaşmalar toplumsal etkileşimlerde önemli bir yer tutmaktadır. Selamlamalar ve vedaların anlamı şu şekildedir: “Selamlamalar, ilişkinin hâlâ birlikte katıldıkları önceki etkinliğin sonundaki gibi olduğunu ve genellikle, katılımcıların geçici olarak süngü düşürüp konuşmalarını sağlayacak kadar düşmanlıkları bastırdıklarını göstermeyi sağlamaktadır. Vedalar ise karşılaşmanın ilişki üzerindeki etkisini özetler ve bir dahaki karşılaşmalarında birbirlerinden neler bekleyebileceklerini gösterir. Selamlamaların coşkusu, katılımcıların, henüz sonlandırılmış olan birbirleriyle görüşmemiş olmaları durumunun ilişkinin üzerinde oluşturduğu zayıflatıcı etkiyi telafi eder. Vedaların coşkusu ise ayrılığın ilişkiye getireceği zararı telafi eder” (Goffman, 2019, s. 51-52).

Toplumumuzda selamlaşma, kişiler arasında, tam da belli bir süre veya dönem boyunca birbirlerine artan oranda erişim sundukları yerlerde gerçekleşmektedir. Bu durum da bize iki kişi birbirlerine bir üçüncü kişi tarafından tanıtıldığında çok büyük ihtimalle küçük bir seremoninin yaşanacağı tuhaf gerçeği bekleme iznini verir: Yüzler neşelenir, karşılıklı

gülümsemeler sunulur, gözler birbirine kilitlenir, el sıkışma yahut şapka çıkarma gerçekleştirilir ve ötekinin sağlığı hakkında nezaket soruları yöneltilir -kısacası bir selamlaşma sırasında olabilecek ufak tefek her davranış gözlemlenebilir-. Zaten bu oldukça doğal bir durumdur (Goffman, 2017, s. 108-109). Goffman’ın ifadeleri ile her insanın sıradan biçimde günlük rutin davranışları belirtilmektedir. Fakat bugün geldiğimiz noktada ve daha çok salgın dönemi içerisinde olmamızdan dolayı, selamlaşmalar doğal gözükmemektedir.

Goffman’ın (2017, s. 55) bir başka ifadesine göre “Bireylerin başkalarını veya kendilerini kirletecekleri durumlardan kaçınmaya çalışacaklarından eminsek, bunun, herhangi bir kişi tarafından diğerlerinin de kendisinden kaçınma çabasına girecekleri ve kaçınırken de onun arzu ettiği yöne hareketlenecekleri öngörüsü ile kasten yapılabileceğini de söyleyebiliriz.” Bu ifadeyi günümüzdeki salgın döneminde düşündüğümüzde bireyler; maske, mesafe ve temizlik kurallarına toplumsal hayatın içinde olan herkesten uymasını haklı olarak beklemektedir. Bu durumda da yeni bir etkileşim olarak bireylerin kurallara uyması hususunda kurallara uymayan kişileri uyarması ortaya çıkmaktadır. Bir kişi evden dışarı kurallara uygun bir şekilde maskesini takarak sokağa çıktığı an, sokakta da kendisi gibi kurallara uyan insanları görmek isteyecektir. İşte bu beklenti karşılanmadığı zaman bireyler arası çatışmalar meydana gelmektedir.

Toplumsal etkileşimde bakışın ilk nesnesi olması nedeniyle karşıdaki kişiye dair bütün bilgilerin yayıldığı geometrik mekân yüzdür (Simmel, 2009, s. 223). Salgın döneminde maske takılması, yüzün büyük bir bölümünü kapatması nedeniyle yüzdeki ifadelerin ve mimik hareketlerinin görünürlüğünü kısıtlamaktadır, bu da etkileşimleri olumsuz etkilemektedir.

Toplu taşıma araçlarında iki yabancıyı yan yana ağırlayacak şekilde tasarlanan koltuklar, COVID-19 sürecinde bir kişinin yanına başka bir yabancıyı oturmasını önlemiştir. Bu da yine Goffman’ın (2017) belirttiği *Park Yeri* kavramını kurallar ile koruyan bir süreç geliştirmiştir. Goffman’ın bu kavramına göre; otobüslerde, tramvaylarda ve trenlerde bulunan oturak yerleri iki kişi için tasarlanmıştır ve gerektiğinde iki yabancı için kullanılması herkesçe malumdur. Yine de ilk gelen kendisine ait bir bölge tesis etmek adına yanındaki boş koltuğa eşyalarını koyarak o bölgeyi kendisine ait kılabilir ve dolayısıyla orada hak iddia etme durumunda olan başkalarını ricacı konumda (eşyalarını çekmesi için ona rica etmeyi mecbur) bırakabilir. Fiziksel mesafe kurallarının uygulandığı bu süreçte *Park Yeri* kavramı da insanları böyle bir etkileşimden uzak tutmaktadır.

Sosyal izolasyon döneminde dikkat edilmesi gereken bir diğer toplumsal alanlardan biri de asansörler olmuştur. Gueldner’e göre “bireyler ve asansör hareket ederken adeta hayat durmuş gibidir” (akt. Goffman, 2017, s. 57) ifadesinden anlaşılan, bireylerin asansörde iken mümkün mertebe iletişime girmekten kaçınmaları olmaktadır. Fakat fiziksel mesafe kurallarının uygulandığı süreçte belirtilen bir şey var ki o da zorunda olmadıkça asansör kullanılmamasıdır ve hatta eğer kullanılırsa asansör düğmelerine dikkat edilmesi yönünde uyarılar yapılmıştır. Bu durumda toplumsal etkileşim bağlamında asansör kullanımının düştüğünü göz önüne aldığımızda bireylerin kendisini sıkarak geçirdiği bu dar alandaki kısa yolculuktan da kurtuldukları ya da daha az kişi ile bu kısa yolculuğu paylaştıklarından söz edilebilecektir.

Medya, salgını gündemde tutarak önlemlerin artırılmasında katkıda bulunmuştur. T.C. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca ise Türkiye’de görülen COVID-19 vakalarını günbegün Twitter sayfasından verilere dair tabloları kullanarak paylaşmış ve salgına yönelik alınması gereken

tedbirleri ve salgın sürecinde kurallara uymayanlara karşı söylemler ile birlikte, bireyler arasındaki etkileşimlerin azalmasına yönelik özellikle bireyler arası fiziksel mesafelerin korunması hakkında çağrılarda bulunmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı COVID-19 salgını sürecinde uygulanan sosyal izolasyon uygulamaları sonucunda bireylerin toplumsal etkileşiminin ne derece etkilendiğini; fiziksel mesafe kuralları ve karantina uygulamaları sürecinde toplumun yaşamını bu kurallara uygun olarak gerçekleştirirken hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğunu, insan ilişkilerinin, alışveriş süreçlerinin, ev ve aile yaşantısının, kısaca bireyin “normal” yaşantısında, bu olağanüstü olay sebebiyle toplumsal etkileşiminde ne gibi değişiklikler olduğunu ölçmeye çalışmaktır. Bu çalışma, yaşamlarımızı ev içinde sürdürdüğümüz zorlu pandemi sürecinde vatandaşların bilinçli bir şekilde evlerinde kalıp, zaruri ihtiyaçları dışında sokağa çıkmadan işlerini hallederek, toplumla olan etkileşimlerinin ne derece değiştiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Kesitsel araştırmalarda değişkenlere ilişkin verilerin anlık olarak tek bir zamanda toplanarak, incelenen olgunun o andaki durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018, s. 113).

Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri Türkiye genelinde basit örnekleme yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmaya sınırlılık konularak 20 yaş üstü bireylerin katılımı sağlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 21/07/2020 tarih ve 2020/09-6,7 sayısı ile onay alınmıştır. 330 kadın ve 280 erkek olmak üzere katılımcı sayısı 610’dur. 20-65 yaş arası bireyler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri gönüllülük esasına göre ‘Google Formlar’ vasıtasıyla Temmuz 2020’de uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket sorularında COVID-19 sürecinde sosyal izolasyon kuralları bağlamında ortaya çıkan etkileşim kısıtlamaları temel alınmıştır. Bunun yanı sıra yine salgına bağlı olarak etkileşimin arttığı web tabanlı ortamlarda geçirilen süre ve kullanım alışkanlıkları ile ilgili sorular ankete dahil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler Temmuz 2020’de çevrimiçi olarak toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 20-65 yaş aralığında olan bireylere anket katılım daveti gönderilerek gönüllülük esasıyla uygulanmıştır. Toplam 650 kişiye iletilen anket formuna 632 kişi dönüş yapmıştır ve eksik, hatalı olarak doldurulan anketlerin iptal edilmesiyle 610 kişinin katılmış olduğu bir veri sağlanmıştır.

Veri Analizi

Elde edilen veriler SPSS-22 programında analiz edilmiştir. Ankette yer alan demografik sorular ile birlikte toplam 34 ifadenin Cronbach Alpha değeri .74’dür. Frekans analizi ile verilen cevaplar listelenmiştir. Toplumsal etkileşim düzeyinin eğitim durumuna göre farklılaşp

farklılaşmadığının belirlenmesi için ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testinde farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi için Games-Howell testi kullanılmıştır.

Araştırmanın temel soruları şunlardır:

1. COVID-19 salgını sürecinde sosyal izolasyon kurallarına uyuldu mu?
2. COVID-19 salgını sürecinde çevredeki insanlarla ilişkiler ne derece etkilendi?
3. COVID-19 salgını sürecinde, önceden sıradan olan bireylerarası etkileşim değişti mi?

BULGULAR

Tablo 1. Bağımsız Değişkenlerin Frekans ve Yüzdelerik Değer Dağılımı

Bağımsız Değişken	Bağımsız Değişken Seçeneği	Frekans (f) Değeri	Yüzdelerik (%) Değeri
Cinsiyet	Erkek	280	45,9
	Kadın	330	54,1
	Toplam	610	100
Yaş	20-24 Yaş	216	35,4
	25-34 Yaş	287	47,0
	35-44 Yaş	89	14,6
	45-54 Yaş	14	2,3
	55-65 Yaş	4	0,7
	Toplam	610	100
Medeni Durumu	Evli	195	32,0
	Bekâr	415	68,0
	Toplam	610	100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	13	2,1
	Lise	74	12,1
	Lisans	447	73,3
	Lisansüstü	76	12,5
	Toplam	610	100
Bir Günde Ortalama İnternet Kullanım Süresi	10 + saat	68	11,1
	8-9 saat	64	10,5
	6-7 saat	113	18,5
	4-5 saat	180	29,5
	2-3 saat	142	23,3
	1-2 saat	41	6,7
	Daha az	2	0,3
Toplam	610	100	

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların %45,9’u erkeklerden, %54,1’i kadınlardan oluşmaktadır. Yaş grup dağılımı ise 20-24 yaş aralığında 216 (%35,4), 25-34 yaş aralığında 287 (%47), 35-44 yaş aralığında 89 (%14,6), 45-54 yaş aralığında 14 (2,3) ve 55-65 yaş aralığında ise 4 (%0,7) kişi bulunmaktadır. 195’i (%32,0) evli, 415’i (%68,0) bekâr olan katılımcıların, eğitim düzeyleri ise ilköğretim 13 (%2,1), lise 74 (12,1), lisans 447 (%73,3) ve lisansüstü 76 (%12,5) şeklindedir. Katılımcıların bir günde ortalama internet kullanım süreleri ise 10+saat 68 (%11,1),

8-9 saat 64 (%10,5), 6-7 saat 113 (%18,5), 4-5 saat 180 (%29,5), 2-3 saat 142 (%23,3), 1-2 saat 41 (%6,7) ve daha az 2 (%0,3) kişidir.

Tablo 2. ANOVA Analizi

	KT	SD	KO	F	p
Gruplar arası	,748	4	,187	,565	,688
Grup içi	200,307	606	,331		
Toplam	201,056	610			

Yapılan ANOVA analizi sonucunda toplumsal etkileşimi en belirgin düzeyde belirlediği düşünülen ‘Salgın Sürecinde Arkadaşlık İlişkilerim Olumsuz Etkilendi’ ifadesi, eğitim düzeyine göre ölçülmüş ve yüzdesel olarak farklılığın yalnızca ilköğretim mezunlarının vermiş oldukları yanıtta farklılaştığı Games-Howell testi ile görülmüştür.

Tablo 3. Salgın Sürecinde Arkadaşlık İlişkilerim Olumsuz Etkilendi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	120	19,7	19,7
Katılmıyorum	179	29,3	29,3
Orta düzeyde katılıyorum	149	24,4	24,4
Katılıyorum	94	15,4	15,4
Kesinlikle katılıyorum	68	11,1	11,1
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Salgın Sürecinde Arkadaşlık İlişkilerim Olumsuz Etkilendi’ ifadesine %51,9 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %49,0 oranındadır. Katılımcıların anket ifadesine verdikleri cevapların oranı birbirine oldukça yakındır. Katılımcıların yarısının arkadaşlık ilişkileri salgından etkilenirken diğer yarısı etkilenmemiştir.

Tablo 4. Salgın Sürecinde Akrabalık İlişkilerim Olumsuz Etkilendi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	129	21,1	21,1
Katılmıyorum	212	34,8	34,8
Orta düzeyde katılıyorum	115	18,9	18,9
Katılıyorum	84	13,8	13,8
Kesinlikle katılıyorum	70	11,5	11,5
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Salgın Sürecinde Akrabalık İlişkilerim Olumsuz Etkilendi’ ifadesine %44,1 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %55,9 oranındadır. Bu sonuçlara göre arkadaşlık ilişkilerine kıyasla akrabalık ilişkilerinin daha az olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Tablo 5. *Salgın Sürecinde İş İlişkilerim Olumsuz Etkilendi*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	80	13,1	13,1
Katılmıyorum	124	20,3	20,3
Orta düzeyde katılıyorum	109	17,9	17,9
Katılıyorum	168	27,5	27,5
Kesinlikle katılıyorum	129	21,1	21,1
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Salgın Sürecinde İş İlişkilerim Olumsuz Etkilendi’ ifadesine %66,6 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %33,4 oranındadır. Katılımcıların yarısından fazlası salgın sürecinde iş ilişkilerinin olumsuz etkilendiğini belirtmiştir.

Tablo 6. *Arkadaşlarımla Yüz Yüze Daha Az Görüştüm*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	3	,5	,5
Katılmıyorum	7	1,1	1,1
Orta düzeyde katılıyorum	36	5,9	5,9
Katılıyorum	141	23,1	23,1
Kesinlikle katılıyorum	423	69,3	69,3
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Arkadaşlarımla Yüz Yüze Daha Az Görüştüm’ ifadesine %98,4 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %1,6 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı arkadaşları ile yüz yüze görüşmekten çekinmişlerdir.

Tablo 7. *Akrabalarımla Yüz Yüze Daha Az Görüştüm*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	7	1,1	1,1
Katılmıyorum	7	1,1	1,1
Orta düzeyde katılıyorum	56	9,2	9,2
Katılıyorum	122	20,0	20,0
Kesinlikle katılıyorum	418	68,5	68,5
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Akrabalarımla Yüz Yüze Daha Az Görüştüm’ ifadesine %97,8 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %2,2 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı akrabaları ile yüz yüze görüşmekten çekinmişlerdir.

Tablo 8. *Yakınlarımla Tokalaşmamaya Özen Gösterdim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	1	,2	,2
Katılmıyorum	4	,7	,7
Orta düzeyde katılıyorum	19	3,1	3,1
Katılıyorum	113	18,5	18,5
Kesinlikle katılıyorum	473	77,5	77,5
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Yakınlarımla Tokalaşmamaya Özen Gösterdim’ ifadesine %98,9 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %1,1 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı yakınlarıyla tokalaşmaktan kaçınmışlardır.

Tablo 9. *Yakınlarımla Sarılmamaya Özen Gösterdim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	1	,2	,2
Katılmıyorum	12	2,0	2,0
Orta düzeyde katılıyorum	26	4,3	4,3
Katılıyorum	112	18,4	18,4
Kesinlikle katılıyorum	459	75,2	75,2
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Yakınlarımla Sarılmamaya Özen Gösterdim’ ifadesine %97,8 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %2,2 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı yakınlarıyla sarılmamaya özen gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 10. *COVID-19 Sürecinde 65 Yaş Üstü Aile Büyüklerimle Yüz Yüze Görüşmedim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	6	1,0	1,0
Katılmıyorum	29	4,8	4,8
Orta düzeyde katılıyorum	70	11,5	11,5
Katılıyorum	114	18,7	18,7
Kesinlikle katılıyorum	391	64,1	64,1
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde 65 Yaş Üstü Aile Büyüklerimle Yüz Yüze Görüşmedim’ ifadesine %94,2 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %5,8 oranındadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, 65 yaş üstü yakınlarıyla yüz yüze görüşmekten kaçınmışlardır.

Tablo 11. COVID-19 Sürecinde Komşularımın Ev İçinde Görüşmedim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	8	1,3	1,3
Katılmıyorum	23	3,8	3,8
Orta düzeyde katılıyorum	47	7,7	7,7
Katılıyorum	128	21,0	21,0
Kesinlikle katılıyorum	404	66,2	66,2
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde Komşularımın Ev İçinde Görüşmedim’ ifadesine %94,2 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %5,8 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğunun komşularıyla ev içinde görüşmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 12. Her Gün COVID-19 Hakkında Çevremdeki İnsanlarla Konuştum

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	8	1,3	1,3
Katılmıyorum	37	6,1	6,1
Orta düzeyde katılıyorum	163	26,7	26,7
Katılıyorum	184	30,2	30,2
Kesinlikle katılıyorum	218	35,7	35,7
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Her Gün COVID-19 Hakkında Çevremdeki İnsanlarla Konuştum’ ifadesine %92,6 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %7,4 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu salgın hakkında her gün konuştuğunu belirtmiştir.

Tablo 13. Aile İçi Etkileşimimiz (Birlikte Kaliteli Vakit Geçirme) Olumlu Etkilendi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	33	5,4	5,4
Katılmıyorum	58	9,5	9,5
Orta düzeyde katılıyorum	174	28,5	28,5
Katılıyorum	238	39,0	39,0
Kesinlikle katılıyorum	107	17,5	17,5
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Aile İçi Etkileşimimiz (Birlikte Kaliteli Vakit Geçirme) Olumlu Etkilendi’ ifadesine %85,1 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %14,9 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu aile içi etkileşimlerinin arttığını belirtmiştir.

Tablo 14. *Fiziksel Mesafe Kurallarına Uymaya Özen Gösterdim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	2	,3	,3
Katılmıyorum	3	,5	,5
Orta düzeyde katılıyorum	26	4,3	4,3
Katılıyorum	173	28,4	28,4
Kesinlikle katılıyorum	406	66,6	66,6
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Fiziksel Mesafe Kurallarına Uymaya Özen Gösterdim’ ifadesine %99,2 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %0,8 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu salgından korunmak için fiziksel mesafe kurallarına uyduklarını belirtmiştir.

Tablo 15. *Toplu Taşıma Araçlarını Kullanmamaya Özen Gösterdim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	13	2,1	2,1
Katılmıyorum	7	1,1	1,1
Orta düzeyde katılıyorum	34	5,6	5,6
Katılıyorum	74	12,1	12,1
Kesinlikle katılıyorum	482	79,0	79,0
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Toplu Taşıma Araçlarını Kullanmamaya Özen Gösterdim’ ifadesine %96,8 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %3,2 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu toplu taşıma araçlarını kullanmamaya özen göstermiştir.

Tablo 16. *Hastalık Belirtisi Gösteren İnsanlardan Uzak Durmaya Çalıştım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	3	,5	,5
Katılmıyorum	2	,3	,3
Orta düzeyde katılıyorum	24	3,9	3,9
Katılıyorum	104	17,0	17,0
Kesinlikle katılıyorum	477	78,2	78,2
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Hastalık Belirtisi Gösteren İnsanlardan Uzak Durmaya Çalıştım’ ifadesine %98,7 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %1,3 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu hastalık belirtisi gösteren insanlardan uzak durmaya çalışmışlardır.

Tablo 17. *COVID-19 Sürecinde Herhangi Bir Şey İçin Sıra Beklemek Zorunda Kaldım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	58	9,5	9,5
Katılmıyorum	70	11,5	11,5
Orta düzeyde katılıyorum	80	13,1	13,1
Katılıyorum	178	29,2	29,2
Kesinlikle katılıyorum	224	36,7	36,7
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde Herhangi Bir Şey İçin Sıra Beklemek Zorunda Kaldım’ ifadesine %79,0 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %21,0 oranındadır. Katılımcıların yüzde seksene yakını salgın sürecinde herhangi bir şey için sıra beklediğini ifade etmiştir.

Tablo 18. *Zorunlu olmadıkça Asansör Kullanmadım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	30	4,9	4,9
Katılmıyorum	72	11,8	11,8
Orta düzeyde katılıyorum	73	12,0	12,0
Katılıyorum	119	19,5	19,5
Kesinlikle katılıyorum	316	51,8	51,8
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Zorunlu Olmadıkça Asansör Kullanmadım’ ifadesine %83,3 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %16,7 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu zorunlu olmadıkça asansör kullanmamışlardır.

Tablo 19. *Asansörde Tek Başıma Olmaya Özen Gösterdim*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	52	8,5	8,5
Katılmıyorum	28	4,6	4,6
Orta düzeyde katılıyorum	58	9,5	9,5
Katılıyorum	194	31,8	31,8
Kesinlikle katılıyorum	278	45,6	45,6
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Asansörde Tek Başıma Olmaya Özen Gösterdim’ ifadesine %78,4 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %21,6 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu asansörde tek başlarına olmaya özen gösterdiklerini belirtmiştir.

Tablo 20. *Kamusal Alanlarda Fiziksel Mesafe, Maske vb. Kurallara Uymayanları Uyardım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	92	15,1	15,1
Katılmıyorum	130	21,3	21,3
Orta düzeyde katılıyorum	113	18,5	18,5
Katılıyorum	138	22,6	22,6
Kesinlikle katılıyorum	137	22,4	22,4
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Kamusal Alanlarda Sosyal Mesafe, Maske vb. Kurallara Uymayanları Uyardım’ ifadesine %63,6 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum

yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %36,4 oranındadır. Katılımcıların yarısından fazlası fiziksel mesafe, maske ve bazı diğer kurallara uymayanları uyardıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 21. COVID-19 Sürecinde Siparişlerimi Getiren Kurye ile Mesafeme Dikkat Ettim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	3	,5	,5
Katılmıyorum	11	1,8	1,8
Orta düzeyde katılıyorum	32	5,2	5,2
Katılıyorum	196	32,1	32,1
Kesinlikle katılıyorum	368	60,3	60,3
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde Siparişlerimi Getiren Kurye ile Mesafeme Dikkat Ettim’ ifadesine %97,7 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %2,3 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı evlerine gelen kurye ile fiziksel mesafelerine dikkat ettiklerini belirtmiştir.

Tablo 22. Daha Çok İnternette ve Sanal Markette Alışveriş Yapmayı Tercih Ettim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	7	1,1	1,1
Katılmıyorum	47	7,7	7,7
Orta düzeyde katılıyorum	74	12,1	12,1
Katılıyorum	132	21,6	21,6
Kesinlikle katılıyorum	350	57,4	57,4
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Daha Çok İnternette ve Sanal Markette Alışveriş Yapmayı Tercih Ettim’ ifadesine %91,2 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %8,8 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu alışverişlerini daha çok internet üzerinden gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Tablo 23. Markete Gitmeden Önce Alışveriş Listesi Oluşturdum

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	24	3,9	3,9
Katılmıyorum	60	9,8	9,8
Orta düzeyde katılıyorum	67	11,0	11,0
Katılıyorum	161	26,4	26,4
Kesinlikle katılıyorum	298	48,9	48,9
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Markete Gitmeden Önce Alışveriş Listesi Oluşturdum’ ifadesine %86,3 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %13,7 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu alışveriş listesi hazırladıktan sonra markete giderek kısa bir sürede alışverişlerini tamamladıklarını belirtmiştir.

Tablo 24. *Market Alışverişlerimde Temassız Özellikli Banka Kartı Kullandım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	34	5,6	5,6
Katılmıyorum	100	16,4	16,4
Orta düzeyde katılıyorum	105	17,2	17,2
Katılıyorum	120	19,7	19,7
Kesinlikle katılıyorum	251	41,1	41,1
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Market Alışverişlerimde Temassız Özellikli Banka Kartı Kullandım’ ifadesine %78,0 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %22,0 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu ödemelerini banka kartlarıyla temassız bir şekilde yaptıklarını belirtmiştir.

Tablo 25. *COVID-19 Sürecinde Teknolojik Cihaz (Telefon, Bilgisayar vb.) Kullanımım Arttı*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	12	2,0	2,0
Katılmıyorum	23	3,8	3,8
Orta düzeyde katılıyorum	44	7,2	7,2
Katılıyorum	152	24,9	24,9
Kesinlikle katılıyorum	379	62,1	62,1
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde Teknolojik Cihaz (Telefon, Bilgisayar vb.) Kullanımım Arttı’ ifadesine %94,2 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %5,8 oranındadır. Salgın sürecinde evde geçirilen zamanın artması sebebiyle teknolojik cihazların kullanımında da artış olduğu görülmektedir.

Tablo 26. *COVID-19 Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyada Daha Fazla Vakit Harcadım*

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	17	2,8	2,8
Katılmıyorum	23	3,8	3,8
Orta düzeyde katılıyorum	56	9,2	9,2
Katılıyorum	160	26,2	26,2
Kesinlikle katılıyorum	354	58,0	58,0
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyada Daha Fazla Vakit Harcadım’ ifadesine %93,4 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %6,6 oranındadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu salgın sürecinde internet ve sosyal medyada daha fazla vakit geçirdiklerini belirtmiştir.

Tablo 27. Sosyal Medyada Yapılan Canlı Yayınları Genellikle Takip Ettim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	108	17,7	17,7
Katılmıyorum	166	27,2	27,2
Orta düzeyde katılıyorum	178	29,2	29,2
Katılıyorum	87	14,3	14,3
Kesinlikle katılıyorum	71	11,6	11,6
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Sosyal Medyada Yapılan Canlı Yayınları Genellikle Takip Ettim’ ifadesine %55,1 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %44,9 oranındadır. Katılımcıların yarısı sosyal medyada yapılan canlı yayınları takip ettiğini belirtmiştir.

Tablo 28. Görüntülü Arama Özelliğini En Çok Bu Dönemde Kullandım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	41	6,7	6,7
Katılmıyorum	103	16,9	16,9
Orta düzeyde katılıyorum	121	19,8	19,8
Katılıyorum	130	21,3	21,3
Kesinlikle katılıyorum	215	35,2	35,2
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Görüntülü Arama Özelliğini En Çok Bu Dönemde Kullandım’ ifadesine %76,4 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %23,6 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu salgın döneminde görüntülü konuşma yaptıklarını belirtmiştir.

Tablo 29. Yeni İş, Uğraş ve Hobiler Edinerek İnternetten Yeni İnsanlar ile Tanıştım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	161	26,4	26,4
Katılmıyorum	196	32,1	32,1
Orta düzeyde katılıyorum	120	19,7	19,7
Katılıyorum	66	10,8	10,8
Kesinlikle katılıyorum	67	11,0	11,0
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Yeni İş, Uğraş ve Hobiler Edinerek İnternetten Yeni İnsanlar ile Tanıştım’ ifadesine %41,5 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %58,5 oranındadır. Katılımcıların çoğunluğu bu ifadeye katılmasa da yarısından azı, yeni iş, uğraş ve hobi edinerek internetten yeni insanlar ile tanıştıklarını belirtmiştir.

Tablo 30. Gezmek Maksadıyla Kalabalık Ortamlara Gitmedim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	5	,8	,8
Katılmıyorum	5	,8	,8
Orta düzeyde katılıyorum	18	3,0	3,0
Katılıyorum	132	21,6	21,6
Kesinlikle katılıyorum	450	73,8	73,8
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘Gezmek Maksadıyla Kalabalık Ortamlara Gitmedim’ ifadesine %98,4 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %1,6 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı salgından korunmak için kalabalık yerlere gezmek için gitmediklerini belirtmiştir.

Tablo 31. COVID-19 Sürecinde Bilim Kurulu Üyelerinin Tavsiyelerine Uymaya Özen Gösterdim

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	4	,7	,7
Katılmıyorum	5	,8	,8
Orta düzeyde katılıyorum	25	4,1	4,1
Katılıyorum	154	25,2	25,2
Kesinlikle katılıyorum	422	69,2	69,2
Toplam	610	100,0	100,0

Katılımcılar ‘COVID-19 Sürecinde Bilim Kurulu Üyelerinin Tavsiyelerine Uymaya Özen Gösterdim’ ifadesine %98,5 oranında kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve orta düzeyde katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna karşılık kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleri ise %1,5 oranındadır. Katılımcıların neredeyse tamamı bilim kurulu üyelerinin tavsiyelerine uyduklarını belirtmiştir.

TARTIŞMA

Katılımcıların çoğunluğunun evde geçirdikleri zamanın arttığı, akrabaları ve arkadaşlarıyla yüz yüze görüşmediği ve etkileşimlerini görüntülü görüşme özelliği ile gerçekleştirdiği bulgularına ulaşılmıştır. Katılımcıların arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin akrabalarına kıyasla daha çok bozulduğu görülmektedir. Bu durum, çalışma kapsamındaki katılımcılardan elde edilen bulguya göre arkadaşlık ilişkilerinin akraba ilişkilerinden daha kırılgan olduğunu göstermektedir.

Salgın sürecinde teknolojik cihaz kullanımı, internet ve sosyal medya kullanımı artmış olsa da sosyal medya plâformlarında yapılan canlı yayınlar katılımcıların çok fazla ilgisini çekmemiştir. Katılımcıların bu dönemde sosyal medyayı bir boş zaman geçirme aracı olarak kullandıkları, aile ile kaliteli vakit geçirme oranlarının da yüksek olmasından anlaşılmaktadır. Bu çıkarım, internet kullanım süresinin bir günde en fazla 4-5 saat ve 2-3 saat seçeneklerinin yüksek olmasından da anlaşılabilir.

Katılımcıların tedbirlere uymayan diğer insanları uyarma konusunda çekingen oldukları görülmektedir. Maske konusunda bir başka insanı uyarmanın, uyarılan kişi tarafından sert tepkiyle karşılanabilme ihtimali nedeniyle bu doğrultuda bir sonucun çıkması normal kabul edilebilir. Nitekim haberlerde tedbir konusunda uyarın ve uyarılan kişi arasında çıkan tartışmalar nedeniyle insanların bu konu hakkında çekingen olmaları olağandır.

Katılımcıların neredeyse tamamı fiziksel mesafelerine özen gösterdiklerini ifade etseler de asansör gibi fiziksel mesafenin oldukça azaldığı dar alanda tek başlarına durup durmadıkları yönündeki anket ifadesinin yüzdesi ‘fiziksel mesafe kurallarına uymaya özen gösterdim’ ifadesine kıyasla düşük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların çoğunluğu, zorunlu olmadıkça asansörü kullanmadıklarını belirtmiş olsa da asansörü kullanmak zorunda olduklarında fiziksel mesafelerine özen göstermedikleri anlaşılmaktadır.

Markete gitmeden önce alışveriş listesi oluşturan katılımcı oranında da ‘fiziksel mesafe kurallarına uymaya özen gösterdim’ ifadesine kıyasla bir düşüklük vardır. Aynı zamanda market alışverişlerimde temassız özellikli banka kartı kullandım ifadesinde de katılımın düşük olduğu görülmektedir. Market gibi kapalı ortamda hava yoluyla virüsün yayılması reyonlar arasında çok mümkündür. Dolayısıyla ortam kapalı olduğu için uzun süre kalınmaması gerekir ve kasada sıra bekleme, aynı pos cihazını birçok insanın temas etmesi gibi durumlar virüsün bulaş hızını artıran durumlardır.

Katılımcılar daha çok internetten alışveriş yaptıklarını ve hatta kurye ile de fiziksel mesafelerine dikkat ettiklerini ifade etseler de temassız özellikli banka kartı kullanımının ve markete gitmeden önce alışveriş listesinin yapılma oranının az olması bir çelişkiyi göstermektedir. Ayrıca katılımcılar, sosyal mesafelerine özen gösterse de herhangi bir şey için sıra beklemeleri, diğer insanlar ile fiziksel mesafelerinin azalmasına neden olmakta ve bu da salgının önüne geçmekte engel teşkil etmektedir.

Sosyal hayatta yeni iş, uğraş veya hobi edinildiğinde yeni insanlar ile tanışmak kolay olsa da bu durumun internet ortamında aynı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların internette tanıştıkları kişilere karşı daha mesafeli oldukları ya da salgın döneminde herhangi bir iş, uğraş veya hobi edinmediklerinin bu vasıtayla internetten herhangi birisiyle etkileşime girilmediğinin göstergesidir. Diğer bir düşünce ise katılımcının hobi edinse bile bunu, YouTube gibi zengin video çeşitliliğinin olduğu plâtfomu kullanarak herhangi bir kişiyle etkileşime girmeden de hobisi hakkında bilgi alabileceği bir ortamın bulunmasıdır.

Farklı yaş gruplarında bulunan katılımcılara yöneltilen anket sorularında katılımcılar, Türkiye’de uygulanan COVID-19 tedbirlerine uydukları, fiziksel mesafelerine dikkat ettikleri, kendilerini salgından korumak için çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir. Temmuz 2020’deki COVID-19 günlük hasta sayılarının en fazla 1192 olduğu ve aynı ay boyunca hasta sayısında düşüş gözlenmektedir (URL-5). Anketin yapıldığı dönemde (Temmuz 2020) ülkedeki COVID-19 vakası sayısında görülen düşüş (Temmuz’da 1192 vakaya düşüş olmuştur), toplumun kurallara dikkat ettiğini düşündürmektedir. Açıklanan hasta sayılarının gerçeği yansıtmadığı bu çalışmanın konusu değildir. Nicel bir çalışmanın yürütüldüğü bu çalışmada verilere göre ve katılımcıların yanıtlarına göre hareket edilmektedir. Mart 2020 itibarıyla COVID-19 ile tanışan Türk toplumunun, ülkesindeki salgının dördüncü ayında virüsten korunmayı ciddiye aldığı düşünülmektedir. Zaman geçtikçe salgından korunma ciddiyetinin azaldığı bir dönemde yeni bir araştırma yapılabilir.

SONUÇ

Çin’de başlayıp tüm dünyaya yayılan ve pandemi haline gelen COVID-19 hastalığının olumsuz etkileri sert biçimde yaşanılmaya devam etmektedir. Birçok ülkede vaka sayılarının düşüşe geçmesi ile salgından önceki yaşam koşullarına dönülmeye çalışılmakta iken salgının bitmesi ya da dünya genelinde azalması sabırsızlıkla beklenmektedir. Bunun başlıca sebebi, başta karantina uygulamaları gibi sosyal izolasyon yaptırımları olmak üzere çeşitli kısıtlamaların ekonomik anlamda bireylere ve ülkelere zarar veriyor olmasıdır. Salgının giderek yükseldiği dönemde hükümet yetkilileri sosyal izolasyon uygulamalarıyla bireyleri mümkün olduğunca evlerinde tutmaya çalışmış ve sokaktaki insan sayısını en aza indirmeyi amaçlamışlardır. Sokaktaki insan trafiğinin azalması ile birlikte evlerine çekilen bireyler, toplumsal etkileşim

anlamında da yeni bir sürece girmiş, zorunlu olarak uygulanan yasaklarla yaşamlarını sürdürmek durumunda kalmışlardır.

Bu çalışmada gerçekleştirilen anket uygulaması ile Türkiye’de koronavirüsle mücadele kapsamında alınan bazı yasaklar ve kısıtlayıcı kararlar ile fiziksel mesafe, sosyal izolasyon, evde kalma, yasaklara uyulup uyulmaması belirlenerek toplumsal etkileşimlerin değişip değişmediği ölçülmeye çalışılmıştır.

Elde edinilen bulgulara göre katılımcıların çoğunluğunun salgın önlemleri kurallarına uydukları görülmüştür. Özellikle akraba ve arkadaşlar ile olan tokalaşma ve sarılma, yüz yüze görüşme gibi etkileşimlerin salgın döneminde değişikliğe uğradığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda gündelik yaşamda katılımcıların toplumsal etkileşimleri büyük bir değişikliğe uğramıştır. Tüm sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde anket katılımcılarının genel olarak salgın sürecinde sosyal izolasyon kuralları çerçevesinde kendilerini ve çevrelerindeki bireyleri salgından korumaya yönelik hareket ettikleri anlaşılmaktadır.

Anket sonuçlarına göre katılımcıların, toplumsal etkileşimlerinde zorunlu olarak ve kendi rızalarıyla birtakım dönüşümler yaşadıkları görülmektedir. Sonuç olarak bilinçli davranan ve kendisini hastalıktan korumaya çalışan her bireyin, sosyal izolasyon uygulamalarına riayet etmesi sebebiyle -mecburen- COVID-19 sürecinde toplumsal etkileşimlerinde değişikliklerin olduğu ve olacağı açıktır. Salgının ilerleyen dönemlerinde hasta sayılarının artmasına, toplumun artık salgın tedbirlerinden sıkılması ve yakın etkileşimlerinde esnek davranmaları neden olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Adıgüzel, M. (2020). Covid-19 pandemisinin Türkiye Ekonomisine etkilerinin makroekonomik analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar(Covid19-Özel Ek), 191-221.
- Afacan, E. ve Avcı, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) örneği üzerinden salgın hastalıklara sosyolojik bir bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı 2, 1-14.
- Akoğlu, G. ve Karaaslan, B. (2020). COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.

- Anderson, J. (2020, 12 Mart). Coronavirus risks making older people lonelier than They already are. 25 Ağustos 2020 tarihinde <https://qz.com/1815671/coronavirus-is-making-older-people-even-lonelier> adresinden erişildi.
- Aslan, R. (2020a). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve Covid-19. *Ayrıntı Dergisi*, 8(85), 35-41.
- Aslan, R. (2020b). Kovid-19 fizyoloji ve psikolojiyi nasıl etkiliyor? *Ayrıntı Dergisi*, 8(88), 47-53.
- Bahar, O. ve Çelik İlal, N. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 125-139.
- Balcı, Y., Çetin, G. (2020). Covid-19 pandemi sürecinin türkiye'de istihdama etkileri ve kamu açısından alınması gereken tedbirler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar Covid19-Özel Ek*, 40-58.
- Demirarslan, S. ve Demirarslan, O. (2015). Konut yerleşimlerinde geleneksel bir sosyal sermaye mirası: Komşuluk. 1. *Uygulamalı Bilimler Kongresi: "Sosyal Sermaye"*, 23-24 Ekim, Konya, 459-468.
- Erciş, S. ve Kalafat Çat, A. (2021). Covid-19 salgını sürecinde yeni medyada üretilen ırk temelli nefret söylemi: EkşiSözlük örneği. R.S. Nazlı, ve A. Kalafat Çat (Ed.). *Korona günlerinde medya ve iletişim içinde*. s. 227-249. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Frisby, D. (1984). *Georg simmel*. London: Tavistock.
- Goffman, E. (2017). *Kamusal alanda ilişkiler*. (Çev. M. F. Karakaya). Ankara: Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2019). *Etkileşim ritüelleri*. (Çev. A. Bölükbaşı). Ankara: Heretik Yayınları.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40(1), 541-573.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, COVID-19 Özel Sayısı*, 3-17.
- Kayaarslan, S. (2020). Boş zaman değerlendirme olgusu çerçevesinde üniversite gençliği ve üniversiteli gençlerde boş zaman değerlendirmenin pandemi döneminde artan önemi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 81(Autumn), 629-649.
- Kılıçdere, S. (2017). *Seyahat acentalarında kriz yönetimi kapsamında 2016 turizm sezonunun değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Koçak, M. C. ve Küçük, O. ve Toprak, Ö. (2020). Toplumsal yaşamda ve sosyal medyada kötülüğün konumlandırılışı: Konya örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(4), 762-774.
- Kumaş, N. (2011). Bursa’da kolera salgını ve alınan karantina önlemleri (1890-1895). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(21), 213-241.

- Simmel, G. (2009). Duyuların sosyolojisi. (Çev. T. Birkan). *Bireysellik ve kültür* içinde. s. 219-231. İstanbul: Metis Yayınları.
- Slattery, M. (2014). *Sosyolojide temel fikirler*. 6. baskı. (Haz. Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz). İstanbul: Sentez.
- Soylu, Ö. (2020). Türkiye ekonomisinde Covid-19’un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 169-185.
- Taylor, S. (2019). *The psychology of pandemics: preparing for the next global outbreak of infectious disease*. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Temel, M. K. ve Ertin, H. (2020). 1918 grip pandemisi kıssasından COVID-19 pandemisine hisseler. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 63-78.
- Turner, B. S. (1985). Georg simmel. *Thinkers of the twentieth century* içinde. London: Fire-Thorn Press.
- URL-1. 20 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.a3haber.com/2020/05/13/koronavirus-salgin-doneminde-5-milyon-kart-ile-ilk-defa-internette-alisveris-yapildi/> adresinden erişildi.
- URL-2. 25 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyenin-81-ilinde-sosyal-izolasyon-kurulusu-olusturuldu/1809441> adresinden erişildi.
- URL-3. 3 Eylül 2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52012336> adresinden erişildi.
- URL-4. 25 Mart 2021 tarihinde <https://covid19.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm.html> adresinden erişildi.
- URL-5. 25 Ağustos 2020 tarihinde <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/afis> adresinden erişildi.
- URL-6. 27 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsızlıgı-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-ek-> adresinden erişildi.
- URL-7. 23 Temmuz 2020 tarihinde https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/dunya-liderlerinden-corona-viruse-karsi-alternatif-selamlama-yontemleri,sdvSTOWXfUW4eGPEMCGWqQ/BlOnatf5a0WQFQkvA1Ts_A, adresinden erişildi.
- URL-8. 26 Ağustos 2020 tarihinde sozluk.gov.tr adresinden erişildi.
- URL-9. 22 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.worldometers.info> adresinden erişildi.
- URL-10. 3 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.worldometers.info/coronavirus/> adresinden erişildi.
- URL-11. 3 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.dunya.com/gundem/icisleri-bakani-soylu-turkiyede-sosyal-izolasyon-saglandi-haberi-466258> adresinden erişildi.
- URL-12. 3 Mayıs 2021 tarihinde <https://medyascope.tv/2020/01/31/koronavirus-salgini-sonrasi-dunyada-cinlilere-yonelik-irkci-eylemler-artiyor/> adresinden erişildi.

- URL-13. 3 Mayıs 2021 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/yasam/202002091041362234-istanbuldaki-cinliler-biz-cinliyiz-diye-hasta-degiliz-lutfen-bizden-korkmayin/> adresinden erişildi.
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: Bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 142-153.
- Varışlı, B. ve Gültekin, T. (2020). Yaşlı ayrımcılığının pandemi hali: COVID-19 sürecinde kuşaklararası etkileşimin dönüşümü. *Turkish Studies*, 15(4), 1227-1237.
- Yavuz, K. (2020). Covid-19 salgınının sosyal politikanın geleceği üzerine etkileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(45), 181-193.
- Yüceer, Y. E. (2018). *Sinema ve toplumsal etkileşim bağlamında Erving Goffman ve dramaturji*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.